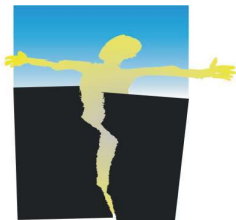

HELSINKI Bulletin

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Rige od Fere str. #20, 11000 Belgrade, Serbia
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mail office@helsinki.org.rs
www.helsinki.org.rs

N° 60 • Februar 2010

Srbija i svet 2009: Kritična tačka još nije pređena

Vlada Srbije je predajom kandidature za članstvo u Evropskoj uniji (EU) (kraj 2009) po prvi put iskoračila u pravcu evropskih integracija, i to na način koji tu odluku čini definitivnom. Osim toga, Srbija je, kada je reč o odnosima sa EU, dobila pozitivan izveštaj Evropske komisije, odmrznut je Prelazni trgovinski sporazuma, a ispunila je i uslove za belu Šengen listu. Sve to 2009. godinu, barem na spoljnopolitičkom planu sa stanovišta evropskih integracija, čini znatno uspešnijom u odnosu na niz prethodnih.

Boris Tadić

Aplikacije za članstvo u EU je mnogo više od simboličnog čina - ona označava i ključno strateško opredeljenje zemlje. I otklanja dilemu - želi li Srbija u evroatlanske integracije ili ne želi. Međutim, u

dominantnoj političkoj i intelektualnoj eliti antizapadne i antievropske provenijencije odgovor na to pitanje još uvek nije konačan. Koristeći svoj veliki uticaj u javnom prostoru i podršku znatnog dela medija, konzervativna opcija insistira na geostrateškoj orijentaciji Srbije, koja ne podrazumeva stav da „Evropska unija nema alternativu“.

Na ugroženost proevropskog opredeljenja, odnosno na činjenicu da evropski put Srbije još nije nepovratan, upozorio je i sam predsednik Republike Boris Tadić koji je izjavio da „Srbija još nije prešla kritičnu granicu koja bi označila da je proces demokratizacije, institucionalizacije i modernizacije nepovratan...“¹ Istom prilikom (na skupu u organizaciji Fondacije „Konrad Adenauer“ o evropskoj perspektivi Srbije), on je upozorio na opasnost „da se Srbija vrati nazad“.²

Prioritet spoljnopolitičke agende Srbije i u 2009. godini bio je blokiranje priznanja nezavisnosti

¹ Danas, 27. januar 2010.

² Isto.

Kosova (do sada je Prištinu priznalo 65 zemalja). Tretman Kosova kao nezavisne države je, između ostalog, služio i kao „opravdanje“ za izuzetno loše odnose sa susedima, Hrvatskom i Crnom Gorom, u prvom redu. Odnosi sa Bosnom i Hercegovinom, odnosno Sarajevom, trajno su obeleženi aspiracijama koje Beograd ima prema Republici Srpskoj i koja se manifestuje i naglašenom bliskošću sa prvim čovekom ovog bosanskohercegovačkog entiteta Miloradom Dodikom.

Faktori koji su usloveli međunarodno ponašanje Srbije

U razmatranju spoljnopolitičke orijentacije Srbije i delovanja njene diplomatije na međunarodnoj sceni treba imati u vidu više ključnih faktora. Među prioriternim je efekat globalne svetske ekonomske i finansijske krize koja je pogodila fragilnu ekonomiju zemlje, preteći joj bankrotom. Takođe, nova američka administracija vratila je balkanski region u fokus svoje spoljnopolitičke agende, što je rezultiralo majskom posetom potpredsednika Džozefa Bajdena Sarajevu, Beogradu i Prištini. Tokom 2009. godine, nakon ponovljenog referenduma u Irskoj o Lisabonskom sporazumu (u oktobru) deblokirano je funkcionisanje Evropske unije koja sve više razume da stabilnost Zapadnog Balkana predstavlja važan element kontinentalne stabilnosti.

Osim oko Kosova, ukupna diplomatska aktivnost je bila znatno razuđenija i sadržajno raznovrsnija u odnosu na prethodnu godinu. Nastojanjem da spreči ekonomsko-socijalni kolaps zemlje, diplomatija je kucala na mnoga vrata, od Vašingtona, preko Moskve, do Pekinga. Učinak ovog napora, po svemu sudeći, bio je manji od očekivanog (sa izuzetkom kreditnog aranžmana sa MMF od tri milijarde dolara za podršku budžetu). Najavljeni kredit od milijardu dolara iz Rusije je i dalje neizvestan i,

svakako, na dugom štapu. Takođe, istovetna suma koja se očekivala od poslovnih aranžmana sa Pekingom, svela se na netransparentni dogovor o izgradnji jednog mosta u Beogradu. To je samo delimično ispunilo velika očekivanja od kineskog angažovanja u domaćoj privredi.

Značajnu novu spoljnopolitičku činjenicu predstavlja i aktivnije pozicioniranje Turske u „balkanskim poslovima“. Osim što su Srbiju tokom 2009. godine posetili predsednik Turske Abdulah Gul i šef diplomatije Davatoglu (koji je prilikom boravka u Srbiji posetio i Sandžak), u poslednjim mesecima 2009, intenzivirani su tripartitni susreti šefova diplomatije Turske, Srbije i Bosne i Hercegovine (od septembra 2009. do februara 2010. sastali su se šest puta), što pokazuje nameru Ankare da bude neposrednije uključena u rešavanje potencijalnih kriza na Balkanu - prvenstveno kada je reč o Bosni i Hercegovini, ali i o Sandžaku - kao i da u većoj meri nego do sada doprinosi stabilizaciji regiona.

Boris Tadić i Abdulah Gul

Nakon posete potpredsednika Džozefa Bajdena, odnosi između SAD i Srbije su popravljani – najuspešnije se odvijaju na planu vojne saradnje – iako su obe strane saglasne da se „ne slažu“ oko jednog od ključnih pitanja - Kosovu.

Bez obzira na to što je Beograd tokom 2009. godine (20 oktobra) posetio ruski predsednik Dmitrij Medvedev, odnosi Srbije i Rusije ne odlikavaju bliskost dveju zemalja kakva je postojala tokom premijerskog mandata Vojislava

Košunice. Moskvi je nesumnjivo stalo da Srbiju ima "u dvorištu" sopstvenog geostrateškog interesa u Evropi. Međutim, svetska kriza ozbiljno je pogodila i Rusiju, što je uslovalo i njene napore da resetuje odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama i Evropskom unijom. Tačka na kojoj će se prelamati odnosi Moskve i Beograda svakako je NATO. Posredstvom svog stalnog predstavnika pri NATO u Briselu Dmitrija Rogozina Moskva je, naime, poručila da će u slučaju pristupanja Srbije tom vojno-političkom savezu, ona priznati nezavisnost Kosova.³

Odnos prema Kosovu

Kosovo i dalje ostaje ključna odrednica spoljnopolitičke i diplomatske aktivnosti Srbije. Rasprava o legalnosti proglašenja nezavisnosti Kosova pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu (novembar 2009), samo je jedna u nizu diplomatskih akcija kojima Srbija nastoji da blokira priznanje Prištine, kao i da ishoduje obnovu pregovora o statusu Kosova. Prema nekim nagađanjima, ona će u tom cilju iskoristiti zasedanje Generalne skupštine UN u jesen 2010 – pokušaće da se izglasa rezolucija kojom bi se izvršio pritisak na Kosovo da obnovi pregovore o statusu (u pozadini ove strategije je namera da se na pregovaračkom stolu nađe opcija podele Kosova, koja se krije iza eufemizma da je "nemoguće da jedna strana dobije sve, a druga sve izgubi"). U lobiranje za podelu Kosova uključio se i Milorad Dodik koji iz Republike Srpske poručuje da je „podela Kosova jedino dugoročno i trajno rešenje koje je

³ Blic, 6. februar 2010.

dobro i za Albance". "Srbija ne sme sebi dozvoliti da zbog Kosova bude zarobljena još 50 godina. Srbiji treba dati satisfakciju kako bi mogla da kaže 'Evo pristajemo'".⁴

U narednim mesecima nivo odnosa sa Briselom biće najozbiljnije testiran na pitanju Kosova. Iako formalno EU ne stoji iza plana šefa civilne kancelarije na Kosovu Pitera Fejta i Međunarodne upravljačke grupe o integraciji severnog Kosova u pravni sistem Prištine, jasno je da taj deo plana Martija Ahtisarija uživa podršku ključnih evropskih zemalja. Na to upućuje i intenziviranje zapadnoevropske diplomatske ofanzive prema Beogradu od koga se traži da nađe način komunikacije sa Prištinom u cilju rešavanja ekonomskih i socijalnih problema i Albanaca i Srba na Kosovu.

Milorad Dodik

Sporne tačke u saradnji sa EU

Srbija još nije prešla "kritičnu tačku" na putu ka Evropi. Bez obzira na pozitivan izveštaj glavnog haškog tužioca Sreža Bramerca s kraja 2009, hapšenje Ratka Mladića i dalje ostaje ključno, pogotovo kada je reč o prihvatanju kandidature Srbije za članstvo u EU. Naime, Srbija nije isporučila Ratka Mladića, optuženog za genocid u Srebrenici (po svemu sudeći, obećanja u tom smislu Beograd je davao i u 2009), a rasprava o usvajanju rezolucije o Srebrenici u republičkom parlamentu je ofanzivom "patriotskih snaga" praktično obesmišljena. Ponovo je

⁴ Tanjug, 13. mart 2010.

podignut nivo arogancije i paternalizma u odnosima sa susedima, dok na međunarodnoj sceni Beograd i dalje često odstupa od zajedničke spoljnopolitičke linije EU (kada je reč o trećim zemljama).

Za diplomatske akcije Srbije arogantno i agresivno delovanje ministra spoljnih poslova Vuka Jeremića postaje sve teži teret. Iako zbog takvog ponašanja on navodno uživa veliku popularnost u zemlji (gotovo istu kao i predsednik Republike)⁵ i ima nesumnjivu podršku nacionalističko-konzervativnog bloka i njihovih političkih reprezentenata (prvenstveno, Demokratske stranke Srbije Vojislava Koštunice, u čijoj je vladi i započeo ministarski mandat), njegovo ponašanje sve češće postaje limitirajući faktor u relevantnim međunarodnim kontaktima.

Hrvatski premijer Ivo Sanader je za posetu Beogradu kao uslov postavio da Jeremić ne bude u zvaničnoj delegaciji Srbije, a isti je zahtev imao i američki potpredsednik Bajden. Nakon skandala sa luksuznim apartmanom ambasadorke pri UNESCO u Parizu, Zorice Tomić, za koju je Jeremić rekao da je "možda najbolja među svim ambasadorima Srbije", temperaturu i u domaćoj javnosti posebno je podigla njegova izjava u Budimpešti da će Srbija, ako bude morala da bira između Kosova i Evrope, izabrati Kosovo.⁶

Vuk Jeremić

⁵ Ljiljana Smajlović, predsednica Udruženja novinara Srbije u „Utisku nedelje“ RTV B92, 7. mart 2010.

⁶ Politika, 4. mart 2010.

Ova izjava usledila je nepunih mesec dana nakon što je grupa značajnih zemalja – SAD, Velika Britanija, Nemačka, Francuska i Italija – na njegovu adresu uputila demarš sa zahtevom da u narednim mesecima “ohladi svoju retoriku o Kosovu”.⁷ S obzirom na to da Vuk Jeremić na isti prepotentan način rukovodi i Ministarstvom spoljnih poslova - zbog čega rastu i unutrašnje tenzije u ovoj instituciji - već se neko vreme nagađa o njegovoj smeni. To će, međutim, prvenstveno zavisiti od odnosa snaga na unutrašnjepolitičkoj sceni.

U narednom periodu proevropska orijentacija biće ponovo na udaru, pogotovo imajući u vidu da je konzervativni blok na čelu sa Srpskom naprednom strankom (SNS) i Tomislavom Nikolićem u svojevrsnoj ofanzivi. SNS utire put i vlastitoj proevropskoj strategiji, čime pridobija sve veću neformalnu podršku i onih krugova koji su se smatrali simpatizerima Demokratske stranke.

Globalna recesija još traje i pitanje je kada će uslediti oporavak vodećih svetskih privreda. Osim što je reč o najvećoj krizi koja je pogodila Evropsku monetarnu uniju od osnivanja 1999. godine, kriza bi mogla, preko banaka, izazvati probleme i u jugoistočnoj Evropi, pre svega u Albaniji, Makedoniji i Srbiji. Novi talas finansijskih teškoća Srbija ne može izneti bez podrške EU i međunarodnih finansijskih institucija. To znači da će vlada biti suočena sa širokim nezadovoljstvom građana na čemu će naprednjaci nastaviti da zasnivaju svoje zahteve za prevremenim izborima.

⁷

<http://waz.euobserver.com/887/29432?print>

1.

Zato bi koaliciona vlada, Demokratska stranka i predsednik Tadić, pre svega, morali napraviti rezove koji bi im doneli novu podršku gradjana. Odnosno, morali bi biti jasniji u svojoj proevropskoj politici, a ne ostati samo na nivou mehaničkog ponavljanja kako je "Srbija Evropa". Neophodna je ofanzivna kampanju u kojoj bi jasno predočilo građanima šta ta politika znači ne samo na ekonomskom, već i na vrednosnom

i moralnom planu. Samo tako moguće je sprečiti dalje rastakanje društvenog tkiva i mobilisati društvo za kreativnu viziju.

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world